

**Antoninus Diana Panormitanus, Clericus Regularis, Doctor
Celeberrimus, Coram S. D. N. Alexandro VII. Episcoporum
Examinator, & Sancti Officij Regni Siciliae Consultor,
Coordinatus, Seu Omnes ...**

Diana, Antonino

Lugduni, M. DC. LXXX.

31. An servi non solum peccent mortaliter, sed etiam teneantur restituere, si non impediunt furta fomesica? Et quid de famulo, cui domus cura non est commissa, an teneatur restituere furta facta ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76432](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76432)

dens Confessarius tollet: vide etiam Henriquez lib. 14. cap. 7. num. 12.

RESOL. XXIX.

Consilium datus ad damnum faciendum, ad quid teneatur restituere? Sed difficultas est de aliis consulentibus, aut consiliariis ad contractus, & alia negotia? Ex p. 3. tr. 6. & Misc. 2. Ref. 23.

Sup. hoc in Ref. aperi- ta, & in Ref. 1. post prae- ritam, §. No- tandum est etiam.

§. 1. Hic casus frequenter solet accidere, & de illo ego alibi fusiùs. Ideo nunc breuiter assero quòd ubi consilium non fuit efficax, nec causa efficiens, sed solum excitans animum iam paratum, tunc consulens ad nullam tenetur restitutionem, & ideo glossa 1. in c. de catero, de homicidio, dicit, tum quem dici dedisse causam damni, si propinquam causam dedit secus si remotam, qualis est mouens tantum per suum consilium, sine quo aliàs res efficeretur. Vide etiam aliam glossam ver. simplici in c. felici, §. illud, de penis lib. 6. & Rebellium p. 1. lib. 2. q. 14. s. 4. a. n. 17. usque ad n. 25. cum aliis.

2. Sed difficultas est de aliis consulentibus, seu consiliariis ad contractus, & alia negotia. Et quidem si consilium fuit datum ab idiota, vel alio quocumque bona fide, sine dolo, aut fraude, non tenetur in vilo foro; falli tamen si haberet officium consultoris, vt in Aduocato dummodo recipiat salarium, aliàs non puto teneri ex simplici consilio, quod est valde notandum. Et ita Ioan. Valer. in differentiis viri, quo foro, ver. restitutio, diff. 13. n. 2.

RESOL. XXX.

An si quis, vt auerteret furem à furto maiori à Paulo, consulere situm minus à Petro, teneatur restituere Petro?

Et quid, si fur esset determinatus ad furandum aequalem quantitatem à Petro, vel Paulo, indeterminatus autem à quo velis; an amicus Pauli possit consulere, vt furetur potius à Petro? Ex part. 11. tr. 6. & Misc. 6. Refol. §. 8. aliàs 56.

Sup. conie- to in hac Ref. in tom. 7. tr. 5. Ref. 34. §. vi. à li. 5. & in alii seius nor. & in tom. 5. tr. 6. lege do- ctinam Ref. 46. signanter ad medium, à ver. Et li. c. 6. & etiam aliarum eius a not. quam- uis non di- cant plene sup. hoc.

§. 1. Ad hoc dubium Pontius in cur. Theol. disp. 52. q. 9. concl. 2. n. 56. responderet, quod si fur erat determinatus ad furandum ab alterutro, sed indeterminatus à quo, qui consulere furum minus à Petro, non esset obligatus ad restitutionem Petro; nec peccaret consulendo illud, quia tale consilium non esset nisi significatio, quod minus malum esset furari à Petro minus, quam à Paulo maius. Quod non potest esse illicitum. Quod si etiam consilium supra hanc significationem importet (vt ego existimo) desiderium aliquid quod voluntatis quo velis, vt furetur à Petro, adhuc illa voluntas non videtur iniusta: quia non est nisi conditionata, nimirum si ab alterutro ex illis duobus furari vis, volo potius vt fureris à Petro, quia id minus malum est. Huiusmodi autem voluntate non facit iniuriam Petro, quia potius debet respicere honorem Dei quam emolumentum Petri.

2. Cardinalis de Lugo existimat, quod si fur determinaret furari multum à Paulo, vt hoc quis impediret, eum non debere consulere ipsi: noli hoc facere: sed potius fure minus à Petro: quia sic induceretur fur ad furandum à Petro, de quo, vt supponitur, non cogitavit fur, quod videret iniuriosum Petro.

3. Hæc tamen doctrina mihi limitanda videtur: nam si posset aliter auertere furem à peccato maiori, quam determinando Petrum; conuenio cum Cardina-

Sup. hoc in §. 1. not. prae- terit, & c.

li Lugo, quod fieret iniuria Petro per determinationem illius. Sed si non posset eum auertere nisi determinando Petrum, videtur omnino, quod non faciat iniuriam Petro: quia potius debet respicere ad honorem diuini, qui magis offenditur peccato maiori, quam ad emolumentum Petri. Hucque Pontius.

4. Sed ego assero, quod si suadeas homini peccato inferre magnum damnum Petro, vt inferat minus damnum Paulo, de quo ille non cogitabat, teneberis Paulo de isto damno minori si inferatur. Si malefactor verb cogiter de vtroque, sed hæreat anceps, cui malum vellet inferre, resolutus tamen alterutri inferre, peccaberis de damno, si consulueris aut rogaueris, vt damnum inferat Paulo, quod in se minus est.

5. Ratio est, quia iniuriam facit Paulo, quando malefactoris indeterminatum animum ad vtrumlibet inclinas, & determinas in particulari ad malum isti inferendum: tantum enim habet iuris Paulus, vt sibi ferretur res sua integra, quæ minoris est pretij, quam Petrus, vt sibi ferretur res sua, quæ maioris est momenti.

6. Notant hic quidam, si tantum in genere dixeris, minor mala esse potius faciendi, quam maiora vel hoc, esse minus malum, siue peccatum, quam alterum, non ideo te incurere obligationem restituendi, quamuis malefactor rem istius postea auferat, vel destruat.

7. Ratio redditur, quia tu veram doctrinam tantum explicuisti, quia ipse ex sua voluntate se determinauit ad damnum inferendum Paulo potius, quam Petro. Existimarem tamen, quod ille censeretur moraliter malefactorem inclinare, & quasi determinate ad damnum Pauli, qui assumptum, & absumptum simul ci proponeret, præsertim si non rogatus id faciat, cum non appareat alius penè vñs istius dicitur. Non enim dici potest seruire ad impediendam maiorem culpam, quia iam malefactor voluntate, & affectu in vtrumque indifferenter fertur. Secus autem esset, si ipse peteret vtrum sit maius malum, & peccatum, quodque velit tantum facere minus, & tum responderetur, illud, siue tale esse minus malum, quam rationis diuersitatem quique potest facile apprehendere, & ideo addidi præsertim si non rogatus. Et hæc omnia docet Ioannes Vvigers de iust. tr. 3. c. 2. dub. 4. n. 26. cum seqq. & alij penes ipsum.

8. Sed si quæras an si fur sit determinatus ad furandum aequalem quantitatem à Petro, vel Paulo, indeterminatus autem à quo velis, amicus Pauli possit consulere ipsi, vt furetur potius à Petro. Et affirmatiue cum Cardinali Lugo respondet Pontius, quia amicus ille debet potius prospicere amico auerendo furem ab ipsius damno, quam non amico; nec rationabiliter potest Petrus conqueri, quod conditionata voluntate voluerit amicus potius malum ipsius, quam amici.

RESOL. XXXI.

An serui non solum peccent mortaliter sed etiam teneantur restituere, si non impediatur furta domestica? Et quid de famulo cui domus cura non est commissis, an teneatur restituere furta facta a Domino, siue sui si domesticus, siue extraneus? Ex p. 7. tr. 7. Ref. 39.

§. 1. Ad hoc Dubium, me citato, sic respondet S. Trull. in Decalogum tom. 2. lib. 7. c. 13. dub. 1. n. 5. Obligationem contrahit famulus cui cura domus est commissis, vt inquit, ostiarius, cultos vestium, vel valorum quia ad id ex officio obligantur: famulus autem, cui domus cura non est commissis, si dum possit, & non impediatur, tantum peccat contra charitatem, & non tenetur restituere: quia ex officio impedit non tenetur

Hoc tamen limitat esse verum Less. n. 57. quem sequitur Diana part. 2. tr. 5. Miscell. resol. 54. respectu confessorum, non vero extraneorum, quos non impediens peccat contra iustitiam, quamvis ei domus cura non sit commissa. At Salon. 2. 2. q. 62. art. 7. controuers. 2. §. de iis qui tenentur ex officio obstar, & alij absolute docent, famulum, cui domus cura non est commissa, non teneri restituere, siue fur sit domesticus, & conseruus, siue extraneus. Idem videtur sentire Bonac. sup. n. 7. & Diana part. 2. trall. 6. Miscell. resol. 58. Quod videtur verius, quia famulus eo ipso, quo alteri famulatur, non tenetur res domini custodire ex iustitia, nisi ad id se speciali officio obligauerit. Ita Trullench, cui de §. ad me addit etiam me citato Machadam tom. 2. lib. 6. part. 2. trall. 1. 1. docum. 2. n. 2.

RESOL. XXXII.

An famulus teneatur ad restitutionem si non manifestet Domino alios famulos res ex aliqua domus officina sepius furari? Et quid de famulo, cui cura penus custodienda demandata est? Et quid est dicendum, si fures extranei domum ingrediuntur, & famulus eos videt, an teneatur ad reuelandum, si aliter malum impedire non potest? Et an dicitur famulus teneatur restituere si ab alio famulo furante accepit aliquid, si clamat, vel indicet furum eius Domino, nisi pars accepta sit furri? Ex part. 3. tr. 6. & Misc. 2. Ref. 58.

§. 1. Hic casus frequenter accidit, & ad illum sic respondet Laym. in Theol. mor. lib. 3. sect. 5. tr. 2. c. 5. n. 7. si duo eiusdem familiae famuli sint, quorum vni cura penus custodiendae demandata est, alteri non est, et si uterque ex lege charitatis furta impedire debeat, si facile, & sine suo incommodo possit, ex iustitia tamen ferme is solum, qui curam penus gerit, quare solus etiam ad restitutionem obligatur. Ita ille, & ante illum Nauar. c. 14. n. 7. Lessius lib. 2. c. 1. §. lib. 10. n. 74. & alij. 2. Notandum est tamen quod Petrus Nauarra de re. lib. 3. c. 1. n. 224. limitat hanc sententiam, nisi fures extranei in domum ingrediuntur, nam, tali casu putat ex iustitia quemlibet famulum obligari ad reuelandum, si aliter malum impediti non possit; cuiusque etenim famulo eo ipso quod domesticus est, custodia domus aliquo modo incumbit, vt ab extraneorum iniuriis defendat. 3. Sed quaeret aliquis, an dicitur famulus teneatur restituere, si ab alio famulo furante accepit aliquid, si clamat, vel indicet furum eius domino? Respondeo negatiue, nisi res accepta sit pars furri. Ita Sotus de iust. lib. 4. q. 7. art. 3. Nauar. c. 17. n. 21. & alij. 4. Verum huic doctrinae recte Nauarra vbi supra n. 132. & Lessius n. 68. adhibent limitationem, vt non procedat, si accipiens sua pollicitatione expressa, vel tacita furem animosorem reddit, qui alioquin absteritus esset, nam in tali casu tenebitur de illato damno tanquam participans.

RESOL. XXXIII.

An famuli teneantur impedire eos, qui furantur a suis Dominis? Et quid de famulo, cui custodia domus, pecorum, &c. aliarumque rerum Domini data est? Nota, quod in textu huius Resoluitiois sunt multa alia difficultates, quas hic breuis titulus comprehendere, & explicare non potest, nisi nimis longum sit, pro diuersis

aliis furis, & restitutionibus factis vel faciendis ab aliis specialibus personis distincto a latronibus, quae pro suis obligationibus aliquando ad restitutionem obligantur, &c. Ex part. 1. 1. tr. 6. & Misc. 6. Ref. 6.

§. 1. Affirmatiue responder Pontius in cuss. theol. disp. 5. 2. q. 9. concl. 2. n. 61. & hoc non solum de illis, quibus specialiter cura custodiendorum bonorum illorum commissa est, de quibus non est ratio dubitandi; sed etiam de aliis, nam quamvis illa cura specialiter ipsis non sit commissa; tamen ex ratione sui status in genere videtur eos obligari, vt ad impediendum, nec potest esse dubium, quin illa sit voluntas domini, cui in hoc obtemperare debent. Nec scio, cur aliqui eximant famulum ab hac obligatione respectiue ad alium famulum domesticum, quasi non teneretur impedire ipsius etiam furtum, nisi quatenus posset formare iudicium quod non acciperet aliquid, nisi id, ad quod haberet licentiam vel expressam, vel interpretatiuam. Ita Pontius.

2. Sed quoad hoc vltimum communis sententia est in contrarium, quam tenet Lessius, lib. 2. c. 17. dub. 10. n. 75. Molina disp. 73. n. 2. Layman lib. 3. sect. 5. trall. 2. c. 5. n. 5. Cardin. Lugo de iust. tom. 2. disp. 19. sect. 3. n. 105. Ioannes Vvigers de iust. tr. 3. c. 2. dub. 6. nu. 51. & communiter. Dico igitur, famulum qui videt aliquem furari ex rebus Domini, & non impedit, non teneri ad restitutionem, quando furtum ab alio famulo domestico fieri videt, nisi si cura & custodia speciali munere commissa sit: vnde teneretur etiam famulus quando ei datur clavis ad extrahendum aliquid de aliquo loco, quia pro tunc custodia eius loci demandatur. Tenetur etiam, qui curam penus habent, vel ad custodiam, & vigilantiam supra res domesticas, vel familiarum praesciuntur.

3. Quoad alteram vero partem libenter assentior sententiae Patris Pontij, licet etiam quod quando famulus communis, cui peculiariter custodia, aut cura demandata non est, videt non a domestico, sed ab extraneo furtum de rebus domesticis fieri, non teneri etiam ad restitutionem, licet non impediatur, aut manifestet; videtur clare docere Molina loco cit. dicit enim, quando vnus famulus videret alterum famulum, aut quemvis alium accipere aliquid de rebus, quatum cura aut custodia, aut defensio nullo modo esset ei commissa, ac taceret, non teneretur id restituere. Cui consentire videtur Rebellus 1. par. de obligatione Iustitia. l. 2. q. 14. sect. 8. n. 62. dum solum dixit, teneri ad restitutionem famulos quibus custodia domus, pecorum, aliarumque rerum demandata est, & cum cui traditur clavis ad pecuniam, vel aliud detrahendum ab aliquo loco, si inde aliquid furari permittat. De aliis vero seruis, vel famulis nihil eiusmodi dicit. Clarius id docet Azorius, 10. 3. l. 8. c. 13. de locato, & conductos, questio 8. & Bonac. disp. prima de restitutione, q. 2. punct. 7. Alij dicunt tunc teneri famulum ad restitutionem, cum quibus, vt visum est sentit Pontius, & etiam ego, & idem docet Petrus Nauarra lib. 3. de restitutione, c. 1. n. 224. Lessius, c. 13. num. 75. cum Soto l. 4. de Iustitia, q. 7. art. 3. quia aliqua domus custodia eis videtur commissa, licet non cum speciali vigilantia, & ita videtur habere communis hominum sensus. Vnde infero, Primò idem esse si famulus videret alium famulum ex rebus domesticis congregare, vt noctu cum illis fugiat; quia iam tunc esset quasi furtum ab externis factum. Infero secundò, idem dicendum si famulus dum dominum extra domum committat, videret furem Domino crumenam furari, quia famuli sunt tunc quasi custodes domini, vt eum defendant. Et haec omnia docet Eminentissimus Lugo vbi supra.

4. Sed si aliquis hic quaerat, an si latro det alicui aliquid ne ipsius latrocinium impediatur clamando aut aliter

Sup. conten. to in hac, & duobus §§. seqq. supra in Ref. 31. & 32. §. 1. & 2. & infra in Ref. seq. §. 2. prope finem, v. nec famulus, & in Ref. 1. post seq. 3. Notandum, a lin. 6. & vers. Hinc notat.

Sup. hoc fure extraneo, in Ref. 1. not. praeterita in fine, & in Ref. 2. §. 2. & in 3. in eodem §. & vers. & in Ref. 4. in eodem vers.

Sup. hoc in ref. praeterita §. penult. & aliter